

L'estat de la situació en salut mental del districte de Sants-Montjuïc

Valoracions des de la Taula de Salut Mental

Barcelona, 4 de Novembre de 2019

**taula
salut
mental**

Les visions expressades en aquest document de treball responen a les propostes de les persones participants a la Taula de Salut Mental del Districte de Sants-Montjuïc i de l'estructuració de la Secretaria Tècnica de la Taula. Per tant, no necessàriament representen a l'Ajuntament de Barcelona o al seu equip tècnic.

1. Introducció

Aquest és un document de treball fruit d'una valoració compartida pels membres de la Taula de Salut Mental (TSM) de Sants-Montjuïc. L'objectiu d'aquest anàlisi de la situació en salut mental al districte és:

- Elaborar, de manera compartida amb tots els membres de la TSM, una valoració sobre la situació de salut mental del districte de Sants-Montjuïc.

Aquest document no pretén ser una representació ideal o una diagnosi exhaustiva sobre la situació de salut mental del districte. Entenem que la realitat de la salut mental del districte és més amplia i complexa que el que s'exposa en la imatge que aquest document mostra sobre la salut mental.

El valor d'aquesta imatge sobre el districte rau en el fet que s'ha elaborat de manera conjunta amb els diferents membres de la TSM. I, per tant, exposa aquells punts comuns sobre els quals totes les persones participants estan d'acord vers l'estat de la situació del districte.

Entenem que l'estat de la situació en salut mental que poden percebre i conèixer els membres de la taula no s'esgota en aquest document. Aquest informe mostra allò que ha emergit d'una sessió de treball i que s'ha consensuat de manera grupal. Així mateix, tampoc pressuposem que les situacions que es presenten en aquest document tinguin un caràcter perpetu i immutable.

Finalment, aquest document pretén ser una referència des de la qual es puguin pensar i definir accions que es podrien realitzar al districte per part de la Taula de Salut Mental a partir de la constitució de comissions operatives de treball.

2. Resum de les necessitats i oportunitats al districte

MANCANCES EN L'ATENCIÓ ALS RECURSOS DE SALUT MENTAL

- **Dificultats i barreres en la detecció precoç de la SM i la vinculació als serveis**
- **Falta de referent de cas en situacions multiproblemàtiques**
- **Manca de coordinació entre serveis**

MANCANCES EN L'ATENCIÓ A LES SITUACIONS DE VULNERABILITAT

- **Augment del malestar psicològic derivat de problemes socials (determinants socials de la salut)**
- **Sobremedicalització del patiment psicològic en els centres d'Atenció Primària**
- **Manca d'atenció a la soledat no volguda de les persones grans del Districte**
- **Abordatge als problemes de salut mental derivats de l'emergència en l'àmbit de l'habitatge**

ENFOCAMENT COMUNITARI I SALUT MENTAL

- **Manca d'espais comunitaris (i de relació) participatius que permetin la gestió del benestar emocional.**

3. Situacions de salut mental destacades

A continuació, s'exposen les diferents situacions o reptes que s'han detectat en la sessió de treball de la Taula de Salut Mental de Sants-Montjuïc.

3.1. Dificultats i barreres en la primera atenció de la SM i la vinculació als serveis

La TSM detecta una situació problemàtica relacionada amb les dificultats i les barreres que hi ha al districte per accedir a un servei de Salut Mental. Es tracta, doncs, d'un problema centrat en el moment que la persona accedeix a un servei nou i topa amb diferents obstacles (administratius, psicològics, geogràfics, etc.) que afectaran a la vinculació amb el servei que les atindrà.

La situació posa de manifest la importància d'una bona acollida a un servei, que sigui personalitzada i que permeti a la persona sentir-se a gust per vincular-se amb el servei. Sense aquesta vinculació, les persones, difícilment, podran seguir el pla de treball plantejat.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc

Agents implicats: Tots els professionals d'atenció directa a les persones.

Oportunitats: Al Districte de Sants-Montjuïc existeixen diferents programes que tenen assumida aquesta sensibilitat d'acollida com és el cas del programa Consulta Jove de l'ASSIR, el Konsulta'm (per joves) i el Programa d'Atenció a la Primària.

3.2. Falta de referent de cas en situacions multiproblemàtiques

La TSM de Sants-Montjuïc detecta una necessitat relacionada amb la **manca d'una figura referent** que centralitzi els casos i les situacions multiproblemàtiques. Fins a dia d'avui, les persones s'atenen des de cada servei i es manté una coordinació entre els serveis però es troba a faltar un referent de cas que lideri i vehiculi tota la informació de la situació. En aquest sentit, la figura referent permet integrar tota la informació i, per això, facilita l'assumpció d'una **mirada global** de cas que es pot perdre quan hi ha molts serveis implicats. Es tracta de superar la mirada sectorialitzada dels serveis i tenir una visió àmplia que permeti un tractament basat en el treball en xarxa.

La figura referent de cas hauria de ser aquell/a professional que tingui el vincle més estret amb la persona, deixant de banda si és o no és del servei que més acudeix o necessita.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc

Agents implicats: Serveis de la xarxa de Salut Mental del districte, Serveis Socials, Serveis Educatius del districte.

Oportunitats: no se'n descriuen.

3.3. Manca de coordinació entre serveis

La TSM detecta una situació problemàtica relacionada amb la **manca d'espais de coordinació** entre els diferents serveis que poden estar implicats en un mateix cas. Es considera que la pressió assistencial que hi ha a molts serveis no permet destinar el temps necessari a la coordinació ni tampoc poden atendre les necessitats específiques de la població per manca de temps. Tot això acaba traduint-se en una atenció molt parcialitzada i basada en protocols, que no sempre està en consonància a les necessitats expressades per la ciutadania i altres abordatges de la salut mental.

Localització: no se'n descriuen.

Agents implicats: no se'n descriuen.

Oportunitats: no se'n descriuen.

3.4. Augment del malestar psicològic derivat dels problemes socials (determinants socials de la salut).

Des de la TSM de Sants-Montjuïc es detecta una problemàtica relacionada amb el **patiment psicològic de moltes veïns/es** com a conseqüència de diferents problemàtiques socials i quotidianes que afecten a la salut de les persones com, per exemple, desnonaments, habitatge precari, situacions d'atur o precarietat en el treball.

L'atenció que es fa d'aquest patiment psicològic des de la xarxa de Salut Mental, moltes vegades, té a veure amb el tractament de la simptomatologia associada al malestar però no a les necessitats reals que desencadenen aquest malestar que deriven dels determinants socials de la salut. Es considera que, davant una situació de malestar associada als determinants socials de la salut, la medicalització no hauria de ser ni la única ni la millor solució.

En aquest sentit, hi ha dues situacions que es posen de manifest per les seves implicacions específiques. La primera fa referència a una temàtica relacionada amb la **pèrdua d'habitatge i l'estrès associat** a aquest procés que, fins i tot, pot desencadenar el desenvolupament d'una malaltia mental. Es tracta, doncs, d'un procés d'assetjament que es viu al districte perquè els veïns i les veïnes marxin dels seus domicilis. Tot això, provoca un estrès a tota la família i, en especial, en els infants. Davant d'això, a més, la resposta que tenen per part dels serveis no sempre és l'adequada perquè moltes de les persones professionals que atenen, d'entrada, aquests casos (des de l'oficina d'habitatge) no sempre tenen les competències en SM per saber acompanyar aquesta angoixa i estrès.

Una segona situació d'especial atenció és la que planteja la situació d'alguns i algunes adolescents entre 15 i 18 anys que pateixen a nivell emocional i psicològic elevat degut a certes situacions derivades dels determinants socials de la salut com són la precarietat laboral, les situacions de reagrupament familiar, els entorns familiars complicats, però que, a més, s'hi suma la casuística que es troben en un buit dins la normativa educativa i això aguditza la manca de visibilització, la manca de recursos per atendre les seves problemàtiques i, en conseqüència, el seu malestar psicològic. Ara bé, no cal oblidar que la problemàtica té una causa en els determinants socials de la salut.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc en general però especialment a La Marina i Poble-sec.

Agents implicats: No se'n descriuen

Oportunitats: Al Districte de Sants-Montjuïc hi ha diferents programes de “Salut als Barris” que tenen en compte aquests determinants socials de la salut per abordar situacions de Salut Mental i dues taules comunitàries de salut a La Marina i el Poble-sec. A més, hi ha el Pla de Barris a La Marina.

3.5. Sobremedicalització del patiment psicològic en els centres d'Atenció Primària

Des dels Serveis d'Atenció Primària es detecten situacions de patiment psicològic derivat de problemàtiques quotidianes. L'atenció a aquestes situacions, moltes vegades, es tradueix en una medicalització, deixant de banda la mirada integral i l'atenció psicosocial de la problemàtica. En aquest sentit, no hi ha una resposta integrada que permeti abordar el patiment psicològic des d'una mirada unitària. D'aquest fet, emergeix una **necessitat de formació als i les professionals per poder assumir aquesta mirada psicosocial**, entenent que, a vegades, s'ha de pensar més enllà de les etiquetes i la medicació. A més, també es posa de manifest la pressió assistencial que no facilita l'assumpció d'aquest abordatge integral i del treball intersectorial i coordinat.

Els serveis d'Atenció Primària són els que haurien d'assumir aquesta mirada psicosocial de manera especial, ja que són els primers serveis als que arriba la persona per ser atesa i, per tant, el fet de medicalitzar (o no) d'entrada li permet un major o menor nivell d'exposició a la medicació.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc

Agents implicats: Serveis Atenció Primària, Xarxa de Salut Mental, Serveis Socials, entitats i equipaments de barri.

Oportunitats: Al Districte de Sants-Montjuïc hi ha projectes de prescripció social dels Serveis d'Atenció Primària i projectes que pretenen millorar la coordinació entre serveis per articular un major treball intersectorial.

3.6. Manca d'atenció a la soledat no volguda de les persones grans del Districte

La TSM detecta que hi ha molta gent gran al districte de Sants-Montjuïc que pateix una soledat no volguda i es veu afectada per una **desvitalització de la xarxa social de barri**. Aquesta manca de suport social influeix en el fet que aquestes persones grans es quedin soles i aïllades a casa i que aquest aïllament desencadeni en problemes de salut física i mental.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc en general.

Agents implicats: Serveis Atenció Primària, Serveis Socials i l'ajuda a domicili, Casals de gent gran, entitats, taules de treball per abordar l'atenció a la gent gran,

Oportunitats: Es detecta que hi ha projectes actius al districte tals com Radars, Baixem al Carrer, projecte Vincles. Malgrat hi són presents, es considera que caldria enfortir-los per la necessitat evident al districte.

3.7. Manca d'enfocament comunitari en els espais participatius per treballar la gestió del benestar emocional

La situació que s'observa és que, sovint, la **responsabilitat d'abordar la cura i l'acompanyament** de persones que pateixen un problema de Salut Mental recau, bàsicament, en els serveis i els/les professionals de l'àmbit de la Salut. En aquest sentit, es detecta una manca de participació d'agents implicats en la vida quotidiana de les persones (serveis educatius, familiars, serveis sanitaris, ludoteques, espais esportius, menjadors escolars,...) en la detecció i la cura de la Salut Mental, malgrat es considera que és una necessitat i un repte. El fet de compartir aquesta responsabilitat significa dotar d'autoritat a la comunitat perquè assumeixi tasques relacionades amb el benestar emocional, multiplicar-ne els efectes perquè es pot fer una tasca precoç de detecció del malestar i aprofitar els espais quotidians de vida per generar contextos de salut i socialització.

Es tracta, doncs, de poder detectar situacions que no són pròpiament problemes de Salut Mental però que poden acabar derivant cap a ella, assumint una orientació participativa de les persones en la seva comunitat. En aquest sentit, es detecta la manca de formació i sensibilització a agents comunitaris en SM; no només a l'equip professional dels Serveis de la xarxa de SM, sinó també a altres espais tals com la Biblioteca del barri o els equipaments esportius.

Localització: Districte de Sants-Montjuïc

Agents implicats: Tota la comunitat

Oportunitats: Al Districte de Sants-Montjuïc existeixen diferents equipaments juvenils com La Bàscula, l'Espai Química, La Clau, els patis dels centres educatius, els menjadors escolars, les Ludoteques, els Espais esportius, el programa Imagina't, les Taules de Salut Comunitària del Poble-sec i La Marina d'on han sorgit diferents projectes específics: "Fem salut, fem barri", "Equilibradament" (Poble-sec) i " A la Marina ens cuidem" (La Marina) entre altres. Tanmateix, cal que tots ells assumeixen una responsabilitat en relació a la detecció i atenció al benestar emocional.

3.8. Abordatge dels problemes de salut mental en l'àmbit de l'habitatge

Des de la TSM s'explica una problemàtica sobre la que ja s'està intervenint relacionada amb la convivència en una escala de veïns on una de les persones que hi viuen pateix un problema de salut mental que, entre altres, provoca queixes continuades del veïnat. Al districte de Sants-Montjuïc hi ha diferents espais i entitats que treballen per reduir el malestar psicològic de les persones que pateixen un problema de salut mental i la seva comunitat propera en l'àmbit de l'habitatge. Entre elles destaquen la Taula de Desnonaments del districte, el Servei SIFO, la *Taula Intervisió* que surt de la taula d'infància i joves, la PAH i el sindicat de llogaters. També es destaca una Comissió de treball interprofessional que es crea per donar servei de proximitat a les situacions de dificultats en la convivència arrel d'un problema de Salut mental: Taula d'Habitatge i SM.

Es tracta, doncs, d'una **dificultat de gestionar aquesta convivència** entre la persona que pateix un problema de salut mental (bàsicament persones acumuladores) i la resta de veïnat. Moltes vegades, les persones acumuladores no acudeixen als serveis de la xarxa i la situació es detecta per les reiterades queixes dels veïns i veïnes que es senten molestats. Generalment, es tracta de

persones entre 40 i 60 anys que viuen soles i que no estan medicades perquè no estan vinculades a la XSM i, per tant, no “es coneixen”.